

Millî Mücadele ve Atatürk Devrinde Nevruz Kutlamaları

30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten itibaren İngilizler, Fransızlar ve Yunanlılar tarafından Osmanlı Devleti toprakları ve Anadolu işgal edilmeye başlanmıştır. 23 Nisan 1920'de TBMM açıldı. 21 Mart 1921'de Yunan orduları bütün cephelerden taarruz hazırlığına başladılar. Hedefleri Ankara ve Büyük Millet Meclisidir. Kütahya mebusu Besim (Atalay) Bey Hâkimiyet-i Millîye "Ergenekon-Nevruz" adlı yazısında şöyle yazıyor: "Milletler her ne şekilde yaşarlarsa yaşasınlar, her nereye giderlerse gitsinler, onların aralarında asırların sökülüp götürmediği birçok ananeler, devam eder durur. İşte, Nevruz adı konmuş Ergenekon bu suretle pes-zinde hâlinde yaşamakta olan bir ananemizdir. Şeklini değiştirmiş olmasına rağmen hâlâ ölmemiş ve her sene yarı bir bayram havasında yaşanmaktadır. Yaklaşık olarak bundan 3500 sene önce Türkler, Çinlilerle yaptıkları bir savaşta mağlup oluyorlar. Yalnız dokuz kişi kurtulup ıssız dağlara çekiliyorlar. Dört yüz sene orada kaldıktan sonra bir kurdun öncülüğünde oradan çıkıp, Çinlilerin üzerine saldırıyor ve dedelerinin öçlerini alıyorlar. Dört asır kaldıkları yaylaya Ergenekon deniliyor ki, maden vatanı demektir. Türkler Ergenekon'dan mart dokuzuna çıktığı için (Güneş Takvimi ve Ay Takvimi arasında 13 günlük fark vardır. 9 Mart 22 Marta tekabül eder) her yıl mart dokuzunda bayram yaparlar, demir döğerler, ateş yakarlar, kurt başlı bayrakları takdis ederlermiş. Acemleşen batı Türkleri bu bayramı Acem bayramı olarak kabul etmişlerdir. Bu Ergenekon hadisesinden çıkacak mühim netice, bizim bugünkü Millî Mücadele'mizle benzeşmesidir. Dokuz kişiden türeyerek düşmanlarından intikam alan Türk soyunun, bugün de kendi varlığına kastedenlere karşı silahlanarak yarın muvaffakiyetini temin edeceğine ve ulu Tanrı'nın yardımı ve milletin gayretleriyle kara günlerden kurtulacağına eminim." İşte, Besim Atalay Bey, her bir yönünden kuşatılmış, fiilen işgal edilmiş olan Anadolu'yu ve onun soyunu bu Nevruz, Ergenekon bayramına benzetiyor. Nevruz bayramına 1921'de yüklenen mana, beklenen moral budur. Nevruz, Ergenekon bayramına ait bilgileri, sayın Prof. Dr. Haluk Çay'ın, Türk Ergenekon Bayramı Nevruz isimli kitabında görüyoruz. Eser Türkiye'de Nevruz konusunda yapılmış ilk ilmi çalışma olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Aynı eser, Nevruz hakkında "Türk yılbaşı" değerlendirmesi ile bu konudaki millî yorumlara da öncülük etmiştir. 1921 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Hükümet başkanı Neriman Nerimanof Mustafa Kemal Paşa'ya Nevruz bayramını kutladığını belirten bir telgraf gönderir. Telgraf şöyle: "Cenubi Kafkasya komiseri Azerbaycan serbest harbiye mektebi talebeleri iki bölüklü süvari askerleri ve Şoşa muhafız taburu askerleri ve topçuları, nişancı Türk alayı askerleri Türk milletinin büyük Nevruz bayramını tebrik ediyor ve biz ümit ediyoruz ki, Azerbaycan inkılâp ordusu, kahraman Türk ordusu ile beraber Garp emperyalizminin tazyikinde bulunan Şark milletlerini yakında kurtarırlar. Emperyalizmin baskısı altındaki bütün doğu inkılâp hareketlerinin, yeniden doğuş hareketinin başı, öncüsü, rehberi olarak da Mustafa Kemal Paşa görülüyor, kabul ediliyor. Yine o günün gazeteleri, 1921 yılı, 21 Mart günü, halkın, öğrencilerin sokaklara, Ankara'nın belirli çayırıklarına, meydan yerlerine toplandıklarını, orada bir merasim tarzında bayramı kutladıklarını söylüyor. Ama Yunanlıların taarruza geçmesinden dolayı, bayramın devletin üst yöneticilerinin de katıldığı bir coşku içinde kutlanamadığını görüyoruz. 1922 yılında, Sakarya Zaferi'nden hemen sonra, ordunun derlenip toparlanmasının son hazırlıkları yapılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa cepheye 4 Mart günü gider, durumu yerinde inceler, son hazırlıkları gözden geçirir, 10 Mart günü bütün okullara görevler verilir. Millî bir bayram olarak Nevruz en üst seviyede kutlanacaktır. 1922 yılında, 23 Mart Çarşamba günü, Meclisin önünde ve Taşhan Meydanı'nda merasim yapıldığı, "Ankara'da Ergenekon günü kutlandı. Meclis önünde geçit töreni yapıldı. Öğrenciler ve halk da Meclis önünde toplandı" haberini yine Devrim, Hâkimiyet-i Milliye, Yeni Gün, İkdam gazetelerinden öğreniyoruz.

“Resmigeçit dün bütün göğüsleri kabartacak derecede muntazam olmuştur. Nevruz, ananevi ve halkımızın rivayet ettiği seyirlik, gezintiye çıkmak, servet, zenginlik, sevinç günüdür. O an eski anane ve âdete uyarak tüm askerlerimiz daha sabahtan şehir içinde harekete başlamıştır. Mecliste de, bütün milletvekilleri ve bakanlar toplanmış olduğu gibi hariçte de binlerce halk toplanmıştır. Uzaktan Karaoğlan çarşısı yönünden musikisi işitilmeye başlayınca kahraman askerlerimizi görmek için halktaki heyecan artmıştır. Meclis kapısının önünde bir polis müfrezesi iki taraflı sıralanmıştı. Meclis azası, Meclis bahçesinde ve balkonlarda bulunuyordu. Bando gelerek karşıda durdu ve geçit resmine karşı musiki marşlar devam ediyordu. Sırasıyla kıtalar gayet muntazam elbise, teçhizat ve kahramanlara yakışan alçak gönüllü bir tavır ve intizam ile Meclis’in ve halkın alkışları arasında geçti.

1. Esb (Atlı) süvari zabitan ve bir süvari kıtası,
2. Gök sancakla bir piyade kıtası,
3. Al sancakla bir piyade kıtası,
4. Sarı sancakla yine bir piyade kıtası,
5. Al yeşili sancakla bir piyade kıtası,
6. Sıhhiye kıtası Levazım-ı Sıhhiye ile
7. Yeşil sancakla makineli tüfenk kıtaları,
8. Ma’i elbise ile pek mükemmel ve mücehhez Giresun maiyyet külali bölükleri,
9. Merkez taburu ve diğer bir piyade kıtası,
10. Mükemmel itfaiye ve levazımıyla itfaiye bölüğü.

“Geçit resminden evvel, askerî kıtalar kışlalarından hareketle, Millî Savunma Bakanlığında saat bir buçukta toplanmışlar, Millî Savunma Bakanı Kâzım Paşa huzurunda geçit resmi yapmışlardır. Askerlerimiz Müdafaa-i Milliye’den hareketle, Koyun Pazarı’nı takiben Karaoğlan Çarşısından Meclis önüne gelmişler ve istasyona giden caddeden hareketle kışlalarına dağılmışlardır.” 23 Mart 1922, Perşembe günü İkdam gazetesi de, “Türklerin Halas (Kurtuluş) Günü” başlığı altında verdiği haberde; “Bugün Türklerin tarih-i kadde halas gününe yani Ergenekon’a tesadüf ettiği için Ankara’da sevinç gösterileri yapıldı. Mektep talebesi takım takım Büyük Millet Meclisi önünde toplanmış, Ankara’daki askerî kıtalar tarafından büyük bir geçit resmi yapılmıştır. Meclisin önündeki meydana halk çoluk-çocuk toplanarak sevinçlerini belirterek ortaya koymuşlardır.” demektedir. 1920-1922 Ankara’sı hakkında bilgi verelim. 1920 yılında Ulus Meydanı’nın hâli pek perişandır. Kaldırım namına tek taş döşeli değildir. Küme küme taş yığınları, bir toz deryası, kışın da çamurdur. Bu meydana Taşhan Meydanı, buradan istasyona uzanan tozlu yola İstanbul yolu, sağa sapan yola Çankırı kapı yolu, sola sapan yola da Kızılbaş yolu deniyordu. Taşhan’ın karşısında sıra sıra dükkânlar yoktu. Burada Romalılardan kalma binaların temeli harabeleri, birtakım tapalar, bir de çeşme vardı. Akşamları kadınlar burada oturur, gelen geçeni seyrederdiler. Bu arsanın arkasında, taştan yapılmış Dârü’l-muallim (Öğretmen Evi) vardı. Ulus Meydanı’nın en büyük binalarından biri de Türkiye Büyük Millet Meclisi binasıdır. O zamanlar, o binanın etrafında hiçbir bina yoktu, arkası devam eden boş bir arazi di. Meclisin karşısında şehir bahçesi vardı. O devirde, yeşillik görmek için bu bahçeye gidilirdi. Yol, bu bahçenin altından istasyona kadar devam eden bir bataklıkta. Ankara’ya sıtma buradan gelirdi. Ankara’nın yerli halkı Samanpazarı, Hisar içi ve Hamam önünde oturmakta idi. Samanpazarı semti Kurşunlu

Cami'den sonra başlamaktadır. Hamam önünde Karacabey hamamı ve Dullar Çayırı denilen bir mezarlık vardır, bu çayırılık Cebeci yokuşuna kadar hiç ev olmadan boşluk bir arazidir. İşte bayramın yapıldığı yerlerden birisi buradır. Kadın-erkekli oturlan, gençlerin güreş ve cirit oynadığı yer (halkın yaptığı bazı kutlamalar bu yerlerde yapılıyor) dir. Hatıra kitaplarından öğrendiğimize göre, "Milli bayram ve tatil günleri de Keçiören yolu üzerinde, Kalaba köyü civarında, Ziraat Okulu çayırında okullar arasında yapılan jimnastik hareketleri yanında çuval ve yumurta yarışları gibi çeşit çeşit yarışmalara da yer verilirdi. Bu gibi hareketler zamanla askerî birliklerde de görülür oldu. Bunlar zaman zaman Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere bakanlar, milletvekilleri ve komutanlar da izlemek suretiyle şerefliyorlardı. Sonraları at yarışları da başladı." Bugünkü Ankara-Etlik semti Meteoroloji binasının olduğu yer, o zaman boş bir çayırılıktır. Ziraat Mektebi'nin yani Genel Kurmay Başkanlığının önündeki küçük tepenin altındaki çayırılık alana büyük bir çadır kurulur. Ankaralılar da bu çayırın etrafında halkalar hâlinde toplanırlar. Öğrencilerin heyecanlı, bütünleştirici, birleştirici millî konuşmalar yapmasının ardından vatan ve millet sevgisini anlatan şiirler okunarak, merasimler başlamaktaydı. 1923 yılı, 23 Mart Cuma günü, Yeni Gün gazetesi şöyle yazıyor: "Dün Nevruz'a tesadüf ediliyordu. Hava biraz serin olmakla beraber güneşlidir. Kışın karlı ve çamurlu günlerini basık tavanlı evlerinde geçiren Ankara sakinleri Nevruz dedikleri bu güzel günü temiz hava, bol güneş olarak ve taze bir neşe içinde karşıladılar. Kadın-erkek büyük bir halk kalabalığı akın akın kırlara çıkarak, hava alıp birbirlerini gördüler. Şehir haricine taşan kalabalık arasında temiz elbiseler içinde iki kız varken, mektepliler bilhassa dikkatimi çekiyordu. Mesirelere öğretmenler ile dökülen bu yavrucaklar baharı içlerinde taşıyor gibiydiler. Dün Samanpazarı Cebeci'ye kadar bütün Bendderesi ve istasyonu şehre rapteden yollar Nevruz'u kutlamaya çıkan halk ve mektepliler ile dolu idi. Akşama doğru aynı aheste adımlarla şehre döndüler, güzel bir gün geçirmekten mutlu, memnuniyetle yorgunluklarını unutmuş bulunuyorlardı. Bugün Cuma olduğu için hava güzel giderse, Nevruz devam edecek demektir." İkdam gazetesinde de, Nevruz münasebetiyle İran sefaretinin verdiği Nevruz yemeği ve Nevruz hakkındaki ortak konuşmalardan bahsedilmektedir. Ergenekon-Nevruz bayramına yüklenen manaya, Behçet Kemal Çağlar'dan örnek verelim; "27 Aralık 1932'de, Ankara Halkevi sahnesinde, Ergenekon'da Ankara'yı görmek için temsil yapılmıştır. Ergenekon isimli manzum bir perdelik piyesi bir arkadaşıyla oynamıştık. Atatürk'ün huzurunda en ufak bir hata yapmamak için çok heyecanlı idik. Birinci sahne, efsane Ergenekon'dur. İkinci sahne, hakiki Ankara Ergenekon'udur. İki Ergenekon'u birbirine bağlayan bu piyeste, dağlar demircinin çekici ile parçalanınca, Ankara görünüyor ve kaybolan Bozkurt'un yerine Atatürk'ün silueti ufukta güneş gibi parlıyordu." Evet, destanımızda öncü rehber Bozkurt'tur. Ama yeni devletimizde rehber, öncü Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür ve onun da bize rehber olarak gösterdiği, zekâ, akıl ve bilimdir. 1926 ve sonrasında bu millî bayramımız halkın kutlamalarına rağmen niçin resmî olarak kutlanmadı? Bu bayram tabiat bayramıdır. Açık hava bayramıdır. Ateşperestlikle ilgisi yoktur. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelişi, Ankara'nın Gazi bayramı olarak Atatürk devrinde kutlanmıştır. Ama o bayram da, salonlara sığmayacak şekilde, seğmenlerle büyük gösterilerle yapılan bir açık hava kutlamasıdır. İstiklal Harbi'ne katılanların madalya bayramı olarak yapılan bir kutlama daha vardır. 1925'te en üst seviyede katılımlarla kutlanmıştır. Resmigeçitlerin, temsilî savaşın canlandırıldığı bir bayramdır. O da açık alan merasimidir. Her ikisi de resmî hüviyet kazanamamıştır. 23 Nisan 1921'de, 112 sayılı kanunla, Meclis'in açılışı millî bayram olarak kutlanmıştır. Buna karşılık, Atatürk'ün Ankara'ya gelişi 27 Aralık, resmî, millî bayram olmamıştır. Sadece Ankaralılar kutlar. Bazı bayramlar, yeni devletin hangi acılar içinde kurulduğu ve neler yapılması gerektiğinin anlatılmasına dair verilen bilgiler, konferanslarla, temsil, piyes tiyatrolarla sergilenmektedir. Şehir hayatına uyan şekliyle salonlara taşınmıştır. Diğer resmî olamayan bayramlar, kutlamalar halk tarafından yapıla gelmektedir. Nevruz, Ergenekon bayramı, tabiatın içinde ve hayatını tabiata bağlı olarak yaşayan Türklerin bir tür tabiat dini olan Kamlık/Şamanlık ile ilgilidir. Şehir hayatı, ileri teknoloji devrinde Nevruz, yeni bir anlam

kazanmıştır. Atatürk devrinde bağımsızlığın elde edilmesi kurtuluş bayramı, Türklüğün dirilişi bayramı olarak anlandırılması, bir çeşit aklileştirme (rasyonalizme etme) dir. Türk soylu halklardan Müslüman olanların İslamiyet öncesi devirlerine ait inançların kalıntısı olan bu bayrama; Âdem Ata'nın yaratılışı, dünyaya indirilişi, Nuh Peygamber'in gemiden çıkışı veya Yunus Peygamber'in balığın karnından çıkış günü, Hz. Ali'nin doğum günü veya Hz. Fatma ile evlenme günü ile ilgili yorumlar katılmıştır. Bu Nevruz bayramı, İslamiyet'ten önceki döneme ait bir bayramdır. Ama Müslüman olan Türk toplulukları yeni girdikleri dinin inancına ait unsurları bu bayramın manası içine katmışlardır. Bu manalandırmaya; 21. yüzyılda, Türkiye'de ve Türk Dünyasında, Türk soylu halkların kültürel ve ticari bakımından yakınlaşmaları, kaynaşmaları, ilerleyiş, zenginleşmiş ve bağımsızlıklarını kuvvetlendirme yorumu katılabilir.

Akif TURAL

KAYNAKÇA

ATAY, F. Rifki, **Çankaya**, İstanbul 1969.

BAYUR, Hikmet, **Tek Adam Mustafa Kemal Atatürk'ün Hayatı ve Eseri**, Ankara 1990.

09/09/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-mucadele-ve-ataturk-devrinde-nevruz-kutlamalari/?pdf=3474> adresinden erişilmiştir